

Materiały faktograficzne

Arkadiusz Ochmański

Waloryzacja¹ potencjału turystyczno-kulturowego Gliwic i powiatu gliwickiego

1. Ankieta waloryzacyjna

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

Klasztor Ojców Redemptorystów z XVII wieku, barokowy w Gliwicach (3)

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub regionalnym (diecezjalnym) (jedno pierwsze) (6)

Sanktuarium Matki Bożej Łysieckiej w Gliwicach (6)

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

Sala Królestwa Świadców Jehowy w Gliwicach (ul. Marzanki 10) (2)

Aktualna siedziba biskupia (6)

Kościół katedralny św. Piotra i Pawła - siedziba biskupia diecezji gliwickiej (6)

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (za pierwsze trzy) (4) –

gotycki kościół Wszystkich Świętych Gliwicach (wiek XV)(4)

kościół Wniebowzięcia Marii Panny w Gliwicach (XVIII wiek, drewniany) (4)

kościół p.w. Św. Michała w Żernicy (XVII wiek, drewniany) (4)

I.A. b) Zamki i pałace:

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Zamek Piastowski w Gliwicach z XV w.(3)

Gotycki zamek z przełomu XIV i XV wieku w Toszku (3)

Późnorenesansowy zamek w Chudowie (3)

Zamek lub pałac stylizowany D (za pierwsze dwa*) (2)

Neomanierystyczny zespół pałacowo-parkowy z 1885 r w Pławniowicach (0)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu niedostępna (za pierwsze trzy****) (0)

Ruiny barokowego pałacu z 1840 r w Pniowie(0)

Zespół dworsko - parkowy w stylu romantycznym z elementami neorenesansu z 1861 r. w Kotliszowicach(0)

Ruiny pałacu w Bycinie z 1700 r (1)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Miasto w ramach średniowiecznego założenia zamkniętego pierścieniem ulic: Górnych i Dolnych Wałów w Gliwicach (3)

Układ urbanistyczny z XIII wieku w Pyskowicach (3)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy**) (4)

Willa Caro-rezydencja utrzymana w stylu historyzmu z elementami neorenesansu, zbudowana w latach 80 XIX wieku (4)

¹ Waloryzacja sporządzona na podstawie: Mikos v. Rohrscheidt A., Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy, Gniezno 2008, s. 413 - 467

- Budynek Poczty Głównej w Gliwicach- utrzymana w stylu historyzmu z elementami neorenesansu,zbudowany na pocz. XX wieku (4)*
Budynek Ratusza Miejskiego w Gliwicach-utrzymany w stylu klasycystycznym,zbudowany na pocz. XX wieku (4)
 Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa*) (4)
Neogotycki dom przedpogrzebowy przy cmentarzu żydowskim w Gliwicach (4)
XVII wieczna synagoga żydowska w Wielowisi (4)
 Ruiny fortyfikacji miejskich (1)
 Ruiny bramy czarnej (Raciborskiej) w Gliwicach (1)
 Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa*) (4)
 XIX wieczny Ormiańsko-Katolicki Kościół Trójcy Świętej w Gliwicach (4)
 Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)
„Mała Synagoga”-neogotycki dom przedpogrzebowy z 1903 r w Gliwicach (1)
Budynek dawnej synagogi żydowskiej w Wielowisi (1)
 Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu międzynarodowym ZD (10)
Wieża nadawcza Radiostacji w Gliwicach (10)
 Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)
Śluza Rudziniec na Kanale Gliwickim(3)
Śluza Dzierżno na Kanale Gliwickim (3)
Wieża Ciśnień w Toszku (0)
 Historyczna funkcjonująca stacelinia kolejowa lub żeglugaowa (tylko za przystanek początkowy lub końcowy danej linii) (6)
Stacja-końcowa stacja zabytkowej kolejki wąskotorowej (6)

I.A. d) Obiekty militarne:

- Pojedyncze obiekty forteczne częściowo dostępne, ruiny fortec (pierwsze dwie****) (1)
Fragmenty grodzisk stożkowatych w
Chechle,Ciochowicach,Kozłowie,Łabędach,Pniowie,Rudnie,Widowie,Chudowie (2)
 Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pierwsze dwa)** (1)
Fragmenty murów obronnych w Gliwicach(1)
 Za stałych przewodników obiektowych w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2 pkt)
Zamek Piastowski w Gliwicach(2)
Ruiny zamku w Chudowie (2)
Zamek w Toszku(2)
Willa Caro (2)
Zespół pałacowo-parkowy w Pławniowicach(2)
 Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1 pkt),
Zamek Piastowski w Gliwicach(1)
Ruiny zamku w Chudowie (1)
Zamek w Toszku(1)
 Własny materiał informacyjny w obiekcie w językach obcych (przynajmniej dwóch) w pierwszych trzech obiektach (1 pkt)
Ruiny zamku w Chudowie (1)
Villa Caro (1)
 Za bardzo dobry stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu)
bardzo dobry stan konserwacji i estetyki wszystkich obiektów (2)

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:

- Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech****) (1)
Pomnik - czołg T-34 I Korpusu Wojska Polskiego Brygady Pancерnej gen. Kimbara upamiętniający walki u boku Armii Czerwonej w latach II wojny światowej (1)
Pomnik z tablicą upamiętniający teren byłej filii obozu KL Auschwitz-Birkenau w czasie II wojny światowej w Gliwicach (ul.Andersa)(1)
Pomnik ku czci żołnierzy Armii Czerwonej, poległych w czasie wyzwolenia Bojkowa spod okupacji hitlerowskiej w Gliwicach-Bojkowie (1)
 Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)
„Śląski Katyń” w Dąbrówce-miejsce pamięci mordu 200 osób w większości obrońców Ojczyzny z lat 1939-46 i żołnierzy powracających do kraju 26.09.1946 r (2)
Krzyż Pamięci w Pyskowicach-miejsce upamiętniające ofiary głodu i tyfusu ,którego epidemia miała miejsce w 1847 roku (2)
 Miejsca związane z biografią osób o międzynarodowym znaczeniu (pierwsze trzy) (3)
Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego w Gliwicach- W 1683 roku w klasztorze zatrzymał się król Jan III Sobieski podczas wyprawy pod Wiedeń (3)
 Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu niedostępne lub częściowo zachowane (za pierwsze dwa*) (1)
Dom poety Tadeusza Różewicza przy ulicy Zygmunta Starego w Gliwicach (1)
 Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważne dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)
Zamek w Toszku-miejsce zamieszkania niemieckiego poety Josepha von Eichendorffa (2)
 Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)
Obelisk Juliusza Rogera w Rachowicach-lekarza,spolecznika który zmarł na zawał serca w tutejszym lesie(1)
Dom niemieckiego pisarza i teatrologa Horsta Bienka przy ulicy Horsta Bienka w Gliwicach-Zatorzu (1)

I.B. b) Cmentarze historyczne

- Nekropolia zbiorowa znanych osobistości w skali regionu (do trzech) (2)
Grób zbiorowy wojenny Powstańców Śląskich poległych w powstaniach oraz pomordowanych w hitlerowskich obozach na cmentarzu komunalnym w Knurowie (2)
Mogiła zbiorowa wojenna pięciu Powstańców Śląskich, którzy zginęli w III Powstaniu Śląskim na cmentarzu w Gliwicach-Sośnicy (2)
Mogiła zbiorowa wojenna Polaków - Powstańców Śląskich i działaczy narodowych zamordowanych w obozie przejściowym w Nieborowicach we wrześniu i październiku 1939 roku na cmentarzu katolickim w Pilichowicach (2)
 Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)
Grób gen. Leona Berbeckiego na cmentarzu Centralnym w Gliwicach (1)
Grób Alojzego Kozielka na cmentarzu komunalnym w Knurowie (1)
Grób ks. Konstantego Damrota na cmentarzu w Pilichowicach (1)
 Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch) ZD (1)
 Stary cmentarz żydowski w Gliwicach (1)
Cmentarz Żydowski w Wielowci (1)

I.B. c) Budowle współczesne**I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:**

- Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)
Krzyże Pokutne z XIV wieku w Sośnicowicach i Łanach Wielkich (3)
Witraż floralny na podeście nad parterem klatki schodowej kamienicy mieszkalno-usługowej, secesyjny, z około 1910 roku (3)

*Fontanna z posągiem Neptuna z 1794 roku w Gliwicach (3)***I.D. Muzea i wystawy** (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu krajowym (do trzech) (8)

*Muzeum Odlewnictwa Artystycznego w Gliwicach (8)**Muzeum Historii Radia i Sztuki Mediów przy Radiostacji Gliwickiej (8)**Muzeum Techniki Sanitarnej w Gliwicach (8)*

Muzea o znaczeniu regionalnym (do trzech) (5)

*Zamek Piastowski-Oddział Muzeum w Gliwicach (5)**„Izba Łod Starki” w Chudowie(5)**Willa Caro-Oddział Muzeum w Gliwicach(5)*

Inne muzea typu skansenowskiego (za pierwsze dwa) (6)

Skansen Kolejnictwa w Pyskowicach(6)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (w sumie za pierwsze trzy) (2)

*„Rodzinny splendor – wizerunki i kolekcje Ballestremów” ze zbiorów Muzeum w Gliwicach(2)**„Gliwiccy Kresowianie” w Willi Caro (2)**„Słusznie słyną dziś Gliwice...” w Muzeum Odlewnictwa Artystycznego (2)*

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na mniejszą skalę* (3-9 placówek) (2)

Noc muzeów 2010 w Gliwicach, wszystkie placówki muzealne (2)

Samodzielne prezentacje multimedialne (pierwsze dwie) (4)

*Muzeum Odlewnictwa Artystycznego-Oddział Muzeum w Gliwicach (4)*Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dotatkowe** punkty za:
Ekspozycje i prezentacje multimedialne (do dwóch) (2)*Muzeum Odlewnictwa Artystycznego-Oddział Muzeum w Gliwicach (2)*

Wersje obcojęzyczne ekspozycji i prezentacji multimedialnych (do dwóch) (za każdą 1)

Przewodnicy obiektowi stali (2)

Muzeum Odlewnictwa Artystycznego, Villa Caro, Zamek Piastowski, Zamek Chudów (4)

Przewodnicy obcojęzyczni obiektowi stali za każdy język do trzech (1)

j.angielski (1)

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie (1)

Muzeum Historii Radia i Sztuki Mediów przy Radiostacji Gliwickiej, Muzeum Techniki Sanitarnej w Gliwicach (2)

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej 2 językach obcych (1)

Własny materiał informacyjny, wydany nie dawniej niż przed 5 laty (1)

Wszystkie muzea (6)

Wersje obcojęzyczne własnego materiału informacyjnego (minimum dwie wersje) (1)

j. angielski i niemiecki (1)

Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)

*Muzeum Odlewnictwa Artystycznego, Villa Caro, Zamek Piastowski, Zamek Chudów(4)*Przy muzeach o znaczeniu **krajowym** dotatkowe punkty za:

Opis zbiorów w języku obcym

Wszystkie muzea (3)

Stałe godziny otwarcia (1)

*Zamek Piastowski, Willa Caro (2)***I.E. Eventy kulturowe:**

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu międzynarodowym (7)

*Międzynarodowy Festiwal Muzyki dawnej w Gliwicach – „ALL\’ Improvisso” w Gliwicach(7)**Międzynarodowy Festiwal Jazz w Ruinach w Gliwicach (7)*

- Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)
Międzynarodowy Festiwal Dni Muzyki Organowej w Gliwicach (6)
Gliwicki Festiwal Bachowski (6)
- Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)
Gliwickie Spotkania Chóralne (4)
Gliwickie Spotkania Teatralne (4)
- Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu międzynarodowym (7)
Międzynarodowy Gliwicki Festiwal Gitarowy (7)
Międzynarodowy Festiwal Muzyki Perkusyjnej Drum Fest w Gliwicach (7)
Międzynarodowy Festiwal Artystów Ulicy Ulicznicy w Gliwicach (7)
- Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)
Ogólnopolski zlot pojazdów militarnych na zamku w Chudowie (6)
Śląska Noc Naukowców na Politechnice Śląskiej w Gliwicach (6)
GOFFR - Gliwicki Offowy Festiwal Filmowy (6)
- Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)
Festiwal Błota na zamku w Chudowie (4)
Jarmark Średniowieczny na zamku w Chudowie (4)
Kartoflada i Winnetou-festiwal ziemniaka na zamku w Chudowie (4)
- Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)
Turnieje Rycerskie w ramach Jarmarku Średniowiecznego na zamku w Chudowie (6)
- Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)
Coroczne inscenizacje wydarzeń historycznych w ramach cyklicznych spotkań na zamku w Chudowie (8)
- Regularne działania na terenie regionu grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)
Korpus Artylerii Najemnej w Knurowie (5)
Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznej „Policja Województwa Śląskiego 1922-1939” pod patronatem komendy miejskiej w Gliwicach (5)
- Dodatkowy punkt przyznaje się za każdy dzień trwania danego eventu kultury masowej ponad 4 dni (jednak nie więcej niż 3 punkty w sumie)
Międzynarodowy Festiwal Artystów Ulicy „Ulicznicy” w Gliwicach (3)
Międzynarodowy Festiwal Dni Muzyki Organowej w Gliwicach-8 dni (3)
Gliwicki Festiwal Bachowski-5 dni (1)

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

- Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)
Park Krajobrazowy „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”(2)
- Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) do trzech) (1)
Rezerwat Przyrody „Hubert”(1)
Rezerwat Przyrody „Las Dąbrowa”(1)
- Ogród Botaniczny, Palmiarnia, Arboretum (za pierwsze dwa obiekty) (4)
Palmiarnia w Gliwicach (4)
- Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)
Park przy XIX wiecznych ruinach dworu w Kotliszowicach (2)
Park przy XIX wiecznym pałacu w Rudzińcu (2)
- Park miejski duży kultywowany (pow. od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa) (2)
Park im. Fryderyka Chopina w Gliwicach z pomnikiem Fryderyka Chopina oraz pomnikiem “Gliwiczanom – ofiarom wojen i totalitaryzmu”(2)
Park Starochozielski w Gliwicach z pomnikiem Żołnierzy Francuskich poległych w okresie plebiscytu w latach 1920-1922.(2)

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne szlaki o znaczeniu krajowym (za pierwsze trzy) (6),

Szlak Zabytków Techniki Województwa Śląskiego (6)

Przebiegające przez region materialne szlaki turystyczne o znaczeniu regionalnym (za pierwsze dwa) (3)

Szlak Architektury Drewnianej Górnego Śląska (3)

Wirtualne szlaki turystyczne, przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

Szlak Okrężny Wokół Gliwic (2)

Szlak Powstańców Śląskich (2)

Szlak Husarii Polskiej (2)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

Szlak zapomnianej granicy przez Knurów, Wilczą, Gieraltowice i Przyszowice (1)

Szlak zapadlisk i hałd górniczych przez Knurów (1)

Spacerownik knurowski (1)

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:**II.A. Informacja turystyczna:**

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Centrum Informacji Kulturalnej i Turystycznej w Gliwicach (2)

Informacja w językach obcych, (za każdy język do trzech) (1)

j. angielski (1)

j. francuski (1)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

Przewodnicy miejscy na zamówienie (3)

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Duża różnorodność materiału informacyjnego (2)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

Hotel Royal w Gliwicach **** (2)

Hotel Diament Plaza w Gliwicach *** (2)

Hotel Qubus w Gliwicach *** (2)

Hotel Piast w Gliwicach ** (2)

Hotel Garnizonowy w Gliwicach * (2)

Hotel Sawa w Gliwicach * (2)

Dom Gościnny Politechniki Śląskiej SEZAM w Gliwicach (2)

Dom Gościnny Argentum w Gliwicach (2)

Ośrodek Rekreacyjno-Wypoczynkowy Kolejarski w Niewieszu (2)

Ośrodek Wypoczynkowy AKWEN w Rudzińcu (2)

Gospodarstwo Agroturystyczne RANCZO w Proboszczowicach (2)

Gospodarstwo Agroturystyczne DWORKI FURSTENHOF w Pilichowicach (2)

Ośrodek Sportów Wodnych REM w Pyskowicach (2)

Górnicy Ośrodek Żeglarski „Sośnica” nad Jeziorem Dzierżno (2)

Szkolne Schronisko Młodzieżowe "Ślązaczek" w Gliwicach (2)

Restauracje z autentyczną kuchnią regionalną, (za pierwszy obiekt) (3)

Karczma RAJCULA w Paniówkach (3)

- Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)
Restauracja Polska w Gliwicach(2)
Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)
Restauracja Sphinx w Gliwicach(1)
Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)
Restauracja BAGATELA w Gliwicach(1)
Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)
Karczma RAJCULA w Paniówkach(1)
Restauracja Polska w Gliwicach(1)
Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)
Restauracja Polska w Gliwicach(1)
Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)
Bar „Wiedeński” w Gliwicach (1)
Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (pierwsze dwie oferty) (2)
Trans-Bus Gliwice-wynajem busów(2)
Pec Włodzimierz. Biuro podróży, wynajem autobusów(2)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

- Lotnisko z połączeniami międzynarodowymi w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)
Port Lotniczy Katowice-Pyrzowice(4)
Duży dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (3)
Dworzec Główny PKP w Gliwicach (ul.Bohaterów Getta Warszawskiego)(3)
Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)
Dworzec Autobusowy Pks w Gliwicach (ul.Bohaterów Getta Warszawskiego)(2)
Czynna przystań* pasażerska morska lub rzeczna (za pierwszą) (1)
Przystań Łabędy na Kanale Gliwickich (1)
Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km (za pierwsze dwie) (4)
Autostrada A4 (Jędrzychowice-Korczowa)(4)
Autostrada A1(odcinek Gliwice Sośnica-Belk)(4)
Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)
Trasa Europejska E40 (Calais-Ridder)(2)
Droga krajowa 78 (Chałupki –Chmielnik)(2)
Droga krajowa 44 (Gliwice-Kraków)(2)
Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)
PKM Gliwice (2)
Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)
Radio Taxi-Lux w Gliwicach (1)
Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę) (1)
Przejazd bryczką lub saniami w Ośrodku Wypoczynkowym "TUR" w Czechowicach (1)

II.D. Promocja turystyczna:

- Samodzielny udział regionu lub wchodzących w jego skład miejscowości, gmin lub obiektów w światowych prestiżowych targach turystycznych (za każde stoisko w roku do trzech) (3)
Berlińskie Międzynarodowe Targi Turystyczne ITB 2010 (3)
Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych* (za każde stoisko do trzech) (2)
XV Międzynarodowe Targi Turystyki GLOB w Katowicach 2009 (2)
Międzynarodowe Targi Turystyki w Opolu (2)

Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze 2 w ostatnim roku) (1)

Miesięcznik „Wiadomości Powiatu Gliwickiego” (1)

Gliwice-Miejski Serwis Informacyjny (1)

Zorganizowanie podróży/wizyty medialnej w ostatnich 2 latach (2)

Podróż studyjna dla partnerskich powiatów (2)

Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzacyjnej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku

Confertur (1)

Kategoria III : Pozostała oferta czasu wolnego:

III.A. Instytucje Kultury

Teatr stały (za pierwszy obiekt) (3)

Ruiny Teatru w Gliwicach (3)

Stała oferta koncertów muzycznych* (za pierwszą ofertę) (2)

Fabryka Drutu w Gliwicach (2)

Teatr muzyczny (operetka, rewia lub musical) na miejscu (za pierwszą ofertę) (2)

Teatr Muzyczny w Gliwicach (2)

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

Kino ” Amok” w Gliwicach (2)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Jeziora (zdadne do kąpieli, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)

Jezioro Dzierżno(2)

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Dąb szypułkowy w parku Chopina w Gliwicach (1)

Platan klonolistny przy willi Caro w Gliwicach (1)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

Kryta Pływalnia „Delfin” w Gliwicach (1)

Plaże morskie ogólnodostępne, plaże jeziorne, rzeczne – (za pierwszy obiekt) (2)

Plaża nad Jeziorem Czechowickim (2)

Wieże widokowe stałe dostępne (za pierwsze dwie) (1)

Taras widokowy na wieży obserwacyjnej w Łączy (1)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

Britam School w Gliwicach (2)

Stałe centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

Centrum Sportowo-Rekreacyjne w Gliwicach (2)

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)

Stadion Gliwickiego Klubu Sportowego przy ul. Okrzei (1)

Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)

Różnorodna oferta szkoleń sportowych (2)

Lodowiska ogólnodostępne stałe (za pierwszy obiekt) (2)

Całoroczne kryte Lodowisko „TAFLA” w Gliwicach(2)

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV. A. Instytucje w regionie:

Obecność innej uczelni wyższej w regionie (za pierwsze dwie) (2)

Politechnika Śląska w Gliwicach (2)

*Gliwicka Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości (2)***IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:**

Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji (punkty za pierwsze dwa obiekty)(2)

Gliwicki Ośrodek Adaptacyjno-Rehabilitacyjny dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej (2)

Ośrodek Rehabilitacji Leczniczej REHA - VITA Sp. z o.o. (2)

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:

Regularne organizowanie imprez targowych o przynajmniej krajowym zasięgu (2)

Gliwickie Targi Budownictwa, Instalacji i Wyposażenia Wnętrz (2)

Obecność krajowych central wielkich firm w regionie (za pierwsze trzy) (2)

Opel Polska(2)

Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)

"Leśny" Centrum konferencyjno - wypoczynkowe w Gliwicach(3)

Qubus Hotel Gliwice - Centrum Konferencyjne (3)

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4) za jeden następny (2)

Centrum Handlowe FORUM w Gliwicach(4)

Galeria Handlowa ARENA w Gliwicach(2)

Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych znanych na skalę krajową (za pierwszy obiekt) (1),

Sklep Cepelia przy ul. Zwycięstwa w Gliwicach (1)

Deptak handlowy (za pierwszy) (2)

ul. Zwycięstwa w Gliwicach (2)

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Powiat Freiberg (Niemcy)(1)

Hrabstwo Denbighshire (Walia)(1)

Kežmarok (Słowacja)(1)

Valenciennes (Francja)(1)

Suma punktów:

Za kategorię I: 390

Za kategorię II: 85

Za kategorię III: 25

Za kategorię IV: 31

Razem za wszystkie kategorie: 531 pkt

2. Ocena potencjału turystyczno-kulturowego Gliwic i powiatu gliwickiego

Na podstawie waloryzacji potencjału turystyczno-kulturowego Gliwic i powiatu gliwickiego stwierdzono, że badany mikroregion posiada duży potencjał turystyczno-kulturowy, w górnym przedziale tego zakresu (390 pkt w I kategorii). Region może stać się destynacją różnych form turystyki kulturowej, szerzej omówionych w osobnym fragmencie raportu (powiat jako destynacja turystyki kulturowej). W ostatnim czasie mają miejsce szeroko podejmowane inicjatywy, mające na celu szeroką promocję oferty turystycznej

miasta, a także rozbudowę infrastruktury turystycznej. W lutym 2010 roku zostało utworzone Centrum Informacji Kulturalnej i Turystycznej, w którym mieszkańcy miasta oraz turyści mogą otrzymać informację dotyczące m. in. aktualnej oferty kulturalnej miasta, a także pobrać bezpłatnie szereg bezpłatnych materiałów promocyjnych dotyczących walorów turystycznych miasta, a także zasięgnąć informacji dotyczącej bazy noclegowej i gastronomicznej na jego terenie. Władze Gliwic dostrzegają, jak ważną rolę odgrywają eventy. Kulturalna oferta miasta obfituje w różnego rodzaju wydarzenia, względnie proporcjonalnie wypełniające całoroczny kalendarz. Widoczne są również inicjatywy mające na celu uatrakcyjnienie placówek muzealnych na terenie Gliwic, jak zmiana siedziby oraz częściowa „multimedializacja” gliwickiego Muzeum Odlewnictwa Artystycznego. Władze powiatu gliwickiego dostrzegają także ważną rolę, jaką w rozwoju regionu może odegrać turystyka. Obecnie powiat bierze udział w finansowanym z funduszy europejskich projekcie „Gliwicki i co powiecie?”, którego bezpośrednim celem jest podniesienie wiedzy potencjalnych turystów na temat walorów turystycznych powiatu oraz wzrost rozpoznawalności powiatu, jako zaplecza turystyki aktywnej dla powiatów ościennych. W ramach projektu zostały wydane różnorodne materiały informacyjne w postaci szerokich publikacji dotyczących m. in. walorów przyrodniczych oraz zabytków architektury na terenie powiatu, folderów, ulotek map, w których zawarte są informacje dotyczące atrakcji turystycznych regionu. Podjęto również inicjatywy mające na celu utworzenie wirtualnych tras tematycznych. Dwa lata temu ukazał się przewodnik, w którym zawarte zostały propozycje tras turystycznych przebiegających przez gminy Knurów i Gierałtówice.

Widoczne zaniedbania władz miasta oraz mikroregionu w dziedzinie promocji oraz inicjatyw mających na celu udostępnienie potencjalnych walorów kulturowych odnoszą się w szczególności do kilku typów turystyki kulturowej. Wciąż w niewielkim stopniu wykorzystany jest istniejący bardzo duży potencjał w dziedzinie turystyki obiektów przemysłowych i technicznych, gdzie konieczne są działania mające na celu przystosowanie obiektów przemysłowych dla potrzeb turystyki, a także stworzenie regularnej oferty turystycznej na terenie zarówno działających jak i nieczynnych zakładów przemysłowych. Jedną z niewielu zrealizowanych do tej pory inicjatyw była możliwość zwiedzania kilku zakładów przemysłowych na terenie Gliwic, m. in. zakładów Opla, powierzchni kopalni węgla kamiennego w Sośnicy w czasie odbywających się na początku października tego roku Gliwickich Dni Dziedzictwa Kulturowego, których tegorocznym tematem było „oblicze industrialne” miasta. Niemal niewykorzystany jest znaczący potencjał turystyki militarnej w postaci obiektów (jak Radiostacja Gliwicka), miejsc pamięci i przebiegających przez teren powiatu szlaków historyczno-militarnych. Również słabo wykorzystany jest potencjał mikroregionu w zakresie turystyki kulinarnej. Na jego terenie działa niewiele karczm z odpowiednim wystrojem i otoczeniem oraz z ofertą kulturową, ukazującą tradycje regionu w tym zakresie. Także w materiałach promocyjnych nie ma szerszych informacji dotyczących tego rodzaju oferty gastronomicznej i lokali proponujących ją.

Mało wykorzystany jest także potencjał tematycznej turystyki kulturowej. M. in. na terenie powiatu znajduje się 10 wiejskich drewnianych kościołów, zbudowanych w ciągu kilku ostatnich wieków i zaliczanych do szlaku architektury drewnianej Górnego Śląska, jednak możliwość ich pełnego zwiedzania jest ograniczona i dotyczy tylko sezonu letniego, a także dni ważniejszych świąt kościelnych. Ze strony władz powiatu konieczne są także inicjatywy mające na celu rewitalizację tutejszych pałaców i dworów. Na terenie powiatu znajduje się 14 tego typu obiektów, z których tylko jeden (pałac w Pławniowicach) udostępniony jest do zwiedzania. Stanowią one duży segment potencjału turystyki dziedzictwa kulturowego powiatu. Inicjatywą konieczną dla rozwoju turystyki kulturowej na terenie miasta i powiatu jest stworzenie przez lokalne biura turystyczne, a także hotele oferty tematycznych wycieczek po mieście i terenie powiatu, której do tej pory brak.

Baza noclegowa na terenie mikroregionu jest dobrze rozwinięta, w szczególności pod względem ilości, a także wysokiej kategorii hoteli. Przydatna byłaby jednak rozbudowa segmentu tańszej bazy noclegowej na terenie Gliwic np. utworzenie nowych schronisk młodzieżowych lub hosteli. Na dzień dzisiejszy na terenie miasta działa tylko jeden obiekt tego typu (schronisko młodzieżowe „Ślązaczek”).

W Gliwicach i okolicy istnieje dobrze rozwinięta sieć placówek kulturalnych (kilka kin, trzy teatry, kilkanaście galerii i inne), rozwinięta infrastruktura służąca turystyce (większość typów oferty noclegowej, zróżnicowana oferta gastronomiczna, bardzo dobra sieć dróg, w tym dwie autostrady, krzyżujące się na terenie powiatu, droga międzynarodowa oraz kilka dróg krajowych), a także różnorodna pozostała oferta spędzania czasu wolnego (większość częściej spotykanych typów ofert, w tym także charakterystycznych dla wielkich miast). Znaczący jest także potencjał innych form turystyki, głównie biznesowej, co z uwagi na liczną obecność ich konsumentów może korzystnie wpłynąć także na rozwój skali popytu na ofertę turystyczno-kulturową w badanym mikroregionie.

Istotnym czynnikiem hamującym rozwój turystyki na badanym terenie jest mały zasób kadry przewodnickiej, a także pilockiej. Istotnym ograniczeniem jest w tej kwestii konieczność posiadania uprawnień przewodnika po GOP przy realizacji usług przewodnickich na terenie miasta i powiatu, spowodowana faktem przynależności Gliwic do Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Uniemożliwia to m. in. legalne oprowadzanie grup przez pilotów wycieczek. Wynika z tego konieczność działań zmierzających do poszerzenia zasobów kadry przewodnickiej na terenie Gliwic. Wsparcie odnoszących się do tego inicjatyw może doprowadzić do dynamicznego rozwoju oferty turystyki kulturowej na terenie miasta i całego mikroregionu.

3. Gliwice i powiat gliwicki jako destynacja turystyki kulturowej

Z rozkładu punktacji uzyskanej w trakcie waloryzacji w poszczególnych kategoriach wynika, że na terenie powiatu gliwickiego potencjał turystyczno-kulturowy koncentruje się głównie na turystyce **eventowej**, **turystyce muzealnej** (kilka placówek o znaczeniu krajowym oraz regionalnym), **turystyce tematycznej** (przez region przebiega szlak Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, a także szlak Architektury Drewnianej Górnego Śląska), **turystyce obiektów przemysłowych i technicznych** (w tym w ramach znanego szlaku industrialnego), **turystyce historycznej i archeologicznej oraz turystyce żywej historii** (dwa historyczne zamki, kilka stanowisk archeologicznych, liczne inscenizacje historyczne), **turystyce militarnej**, w tym także w jej aspekcie tanatoturystycznym, a także w mniejszej skali: **turystyce hobbystycznej, religijnej i pielgrzymkowej** (siedziba diecezji, sanktuarium diecezjalne), **turystyce kulinarnej, etnicznej, kulturowo-przyrodniczej** (park krajobrazowy trzy rezerwaty, kilka ścieżek przyrodniczych) i **regionalnej**. Poniżej zamieszczono bardziej szczegółowy opis obiektów i imprez, tworzących w największym stopniu ten rozpoznany potencjał.

Turystyka eventowa

W Gliwicach odbywa się corocznie kilka festiwali kultury wysokiej, a także kultury masowej o znaczeniu międzynarodowym i krajowym, a także szereg innych imprez artystycznych, gdzie występują artyści zarówno z kraju jak i zagranicy. Do najważniejszych eventów kultury wysokiej należy zaliczyć Międzynarodowy Festiwal Muzyki Dawnej w Gliwicach – „ALL\ Improvisso”, którego rangę podkreśla udział licznych artystów z zagranicy, reprezentujących różne kultury. Istotną rolę w tej kategorii odgrywa również odbywający się corocznie w lipcu Międzynarodowy Festiwal Bachowski (impreza kilkudniowa) ściągający miłośników muzyki poważnej, a także artystów z całego kraju.

Mniejszą rolę odgrywają pozostałe festiwale, z których do najważniejszych zaliczyć należy odbywający się w gliwickich kościołach, co roku na początku maja Międzynarodowy Festiwal Dni Muzyki Organowej, a także Gliwickie Spotkania Teatralne, odbywające się w Teatrze Muzycznym w Gliwicach, podczas których można zobaczyć występy artystów z najlepszych polskich teatrów. Istotną rolę odgrywają również eventy kultury masowej. Głównym tego wydarzeniem w kalendarzu imprez miasta jest Międzynarodowy Festiwal Artystów Ulicy „Ulicznicy”, który odbywa w okresie wakacji. W czasie festiwalu można zobaczyć m. in. występy światowej sławy zonglerów i bębniarzy, rozmaite happeningi, a także spektakle teatralne i filmowe. Na terenie powiatu gliwickiego odbywa się także szereg imprez o znaczeniu regionalnym, które koncentrują się głównie w sezonie wiosenno-letnim na zamku w Chudowie. Na początku wakacji, co roku organizowany jest Festiwal Błota – jedyna tego typu impreza w Europie. Podczas trwającego 1 dzień festiwalu główną atrakcją są zabawy w basenie wypełnionym błotem borowinowym. Uczestnikami wydarzenia są głównie licznie przybyli mieszkańcy powiatu. Odpowiednie działania w dziedzinie promocji tego unikatowego wydarzenia mogłyby sprawić, że impreza przyciągnęłaby większą liczbę turystów z kraju i bliskiej zagranicy (Czechy). Do innych ciekawych imprez organizowanych cyklicznie na chudowskim zamku zaliczyć należy również odbywający się każdego roku w połowie sierpnia Jarmark Średniowieczny, do którego głównych atrakcji należą m. in. pokazy starego rzemiosła, pokazy konne oraz turnieje rycerskie.

Turystyka muzealna

W Gliwicach znajduje się pięć placówek muzealnych. Potencjał miasta w tej kategorii należy określić jako duży. Trzy placówki na terenie miasta ze względu na unikatowość swoich zbiorów mają znaczenie krajowe. Są to Muzeum Historii Radia i Sztuki Mediów przy Radiostacji Gliwickiej, Muzeum Techniki Sanitarnej, znajdujące się na terenie Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Gliwicach oraz Muzeum Odlewnictwa Artystycznego. W tym ostatnim od października 2010 roku można oglądać jedną z pierwszych nowoczesnych, interaktywnych i multimedialnych ekspozycji muzealnych na Górnym Śląsku pt. „Słusznie słyną dziś Gliwice...” - wystawa prezentuje XIX i XX wieczne odlewy artystyczne pochodzące z gliwickiej huty żelaza. Jest to również jeden z trzech oddziałów muzeum w Gliwicach - założonej w 1905 roku najstarszej placówki muzealnej na Górnym Śląsku. Znaczenie placówek wzrosło, od kiedy zostały one w 2006 roku włączone na listę obiektów Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego. Dwa pozostałe oddziały gliwickiego muzeum - Zamek Piastowski oraz Villa Caro - mają znaczenie regionalne. W zamku znajduje się kilka stałych ekspozycji dotyczących m. in. pradziejów regionu śląskiego oraz historii miasta. W kolekcji muzeum znajdują się również zbiory etnograficzne, prezentujące kulturę wsi regionu gliwickiego. Potencjał muzealny pozostałych miejscowości powiatu gliwickiego ma zaledwie lokalne znaczenie: tworzą go: Muzeum Miejskie w Pyskowicach oraz dwie izby regionalne: Izba Tradycji Górniczej Kopalni Węgla Kamiennego „Knurów” i „Izba Łód Starki” w Chudowie. Zbiory pierwszej z nich ukazują historię górnictwa w powiecie gliwickim, natomiast w drugiej znajdują się zbiory prezentujące tradycje i obyczaje mieszkańców Górnego Śląska. Placówki muzealne mikroregionu są dobrze promowane. W celu podniesienia atrakcyjności gliwickich i powiatowych muzeów konieczna wydaje się jednak ich „multimedializacja”, a także rozbudowa oferty mikroeventów na ich terenie, włącznie z ofertami interaktywnymi, jak np. z możliwością wykonania przez zwiedzających odlewu z żelaza w Muzeum Odlewnictwa Artystycznego czy uczestnictwo w przygotowaniu i degustacja potraw regionalnych w Izbie „Łód Starki” w Chudowie.

Turystyka tematyczna

Przez mikroregion przebiegają dwa szlaki tematyczne, a także kilka wirtualnych tras tematycznych. Na terenie Gliwic zlokalizowane są trzy obiekty należące do Szlaku Zabytków

Techniki Województwa Śląskiego, który dzięki przemyślanej koncepcji i odpowiedniemu przygotowaniu stał się „magnesem” oferty turystycznej Górnego Śląska. Dynamiczny wzrost liczby turystów zwiedzających poszczególne obiekty sprawił, że jego znaczenie w ostatnim czasie wzrosło do rangi ogólnokrajowej. Obiekty szlaku leżące na terenie Gliwic są obecnie głównym „magnesem” przyciągającym turystów do miasta. Przez teren powiatu przebiega również regionalny Szlak Architektury Drewnianej Górnego Śląska. Na odcinku przebiegającym przez badany mikroregion znajduje się 10 wiejskich kościołów, z czego do najciekawszych należą: XVII-wieczny kościół Wniebowzięcia NMP w Gliwicach oraz XVII-wieczny kościół św. Michała w Żernicy.

Duży potencjał stanowią również wirtualne trasy tematyczne przebiegające przez region. Znaczący, choć słabo wykorzystany potencjał historyczny mają: Szlak Husarii Polskiej i Szlak Powstańców Śląskich. Odpowiednie przygotowanie infrastruktury turystycznej szlaków, a także stworzenie oferty wycieczek tematycznych oraz szerokie działania promocyjne mogą sprawić, że staną się one kolejnymi wizytówkami turystycznymi regionu.

Na terenie Śląska znajduje się kilkanaście średniowiecznych zamków. Stworzenie szlaku kulturowego przebiegającego przez teren całego regionu historycznego, którego tematem przewodnim będą średniowieczne zamki Śląska mogłyby przyczynić się do wzrostu zainteresowania znajdującymi się w mikroregionie obiektami w Toszku i Chudowie.

Turystyka obiektów przemysłowych i technicznych

Najważniejszym obiektem w tej kategorii jest wieża nadawcza Radiostacji w Gliwicach. Zbudowana z drewna modrzewiowego wieża nadawcza ma 111 metrów wysokości i jest najwyższą drewnianą konstrukcją na świecie. Obiekt jest unikatem inżynieryjnym w skali światowej. Stanowi także zwykle pierwszy cel wycieczek turystów przybywających do miasta. Na terenie Gliwic i okolic znajduje się także kilkanaście innych zabytków poindustrialnych. Do najciekawszych przykładów należą wieża ciśnień w Toszku z 1927 roku, będąca zabytkiem techniki wodociągowej. Interesujące, są również czynne śluzy na Kanale Gliwickim w Dzierżnie i Rudzińcu. W mikroregionie działa również kilkanaście zakładów przemysłowych o bogatych tradycjach.

Wielki potencjał w tej dziedzinie jest jak dotychczas tylko w niewielkim stopniu wykorzystany. Możliwe jest stworzenie oferty turystycznej na terenie szeregu kolejnych, w tym funkcjonujących zakładów przemysłowych. Z kolei rewitalizacja kilku dawnych zakładów i wzbogacenie i oferty turystycznej o szereg mikroeventów, a także odpowiednia ich promocja oraz włączenie do Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego mogłyby znacząco zwiększyć skalę wizyt turystów industrialnych na terenie powiatu.

Turystyka historyczna i archeologiczna, turystyka żywej historii

Mikroregion posiada duży potencjał historyczny. Na jego terenie znajduje się średniowieczny zamek w Toszku, będący unikatowym gotyckim obiektem, stanowiącym ważny element dziedzictwa kulturowego Górnego Śląska. W powiecie gliwickim znajduje się również kilkanaście zabytkowych pałaców i dworów, zbudowanych w okresie od XVIII do XIX wieku. Część z nich - głównie ze względu na zły stan konserwacji oraz status własności prywatnej - ma bardzo ograniczoną dostępność. W kilku obiektach mieszczą się siedziby władz (pałac w Przyszowicach i Gierałtowicach, dwór w Pilichowicach) a także inne instytucje (Pałac w Sośnicowicach - dom pomocy społecznej). Do najpiękniejszych tego typu zabytków należą: neomanierystyczny pałac w Pławniowicach i zbudowany w stylu romantycznym z elementami neorenesansu dwór w Kotliszowicach: obydwie obiekty powstały w drugiej połowie XIX wieku.

Znaczący jest również potencjał archeologiczny mikroregionu jest. W miejscowości Świbie znajduje się cmentarzysko z okresu kultury łużyckiej, gdzie podczas wykopalisk

znaleziono m. in. krzemienne narzędzia i broń, a także liczne odpadki produkcyjne w postaci wiórów i łupków. Innym ciekawym obiektem archeologicznym są pozostałości grodzisk stożkowatych z XIV wieku. Znajdują się one na terenie aż 9 miejscowości (Chechło, Ciochowice, Pniów, Widów, Kozłów, Gliwice-Łabędy, Rudno, Chudów, Żernica, Pilichowice). W Sośnicowicach i Rudzińcu znajdują się dwa krzyże pokutne, datowane na wiek XIII. Na terenie Gliwic znajduje się niewielki rezerwat archeologiczny, gdzie eksponowane są fragmenty Bramy Raciborskiej z czytelnym dnem fosy oraz fragmentami średniowiecznego mostu.

Powiat Gliwicki jest jedną z najważniejszych destynacji turystyki żywej historii na Górnym Śląsku. Odbywające się, co roku liczne inscenizacje historyczne na zamkach w Chudowie i Toszku przyciągają tłumy widzów z terenu powiatu i jego okolic. Stanowią one również jeden z najatrakcyjniejszych punktów w kalendarzu powiatowych imprez. Do najciekawszych imprez tego typu zaliczyć należy: odbywający się co roku w połowie sierpnia Jarmark Średniowieczny na Zamku w Chudowie, podczas którego odbywają się turnieje i bitwy rycerskie, z występami grup rekonstrukcji historycznej z kraju i zagranicy. W samym mikroregionie aktywnych jest kilka takich grup, m. in. Korpus Artylerii Najemnej z Knuruwa, odgrywający inscenizacje XVII wiecznych bitew z czasów Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Rewitalizacja założeń pałacowych i dworskich, a także przystosowanie dla potrzeb turystyki obiektów, może sprawić, że staną się one jedną z najważniejszych destynacji turystycznych na terenie mikroregionu. Stworzenie trasy tematycznej obejmującej wszystkie stanowiska archeologiczne, a także budowa oferty wycieczek tematycznych może sprawić, że mikroregion stanie się destynacją pasjonatów tej dziedziny nauki. Organizacja festynów archeologicznych z pewnością przyczyniłaby się do popularyzacji archeologii wśród mieszkańców regionu.

Turystyka militarna

Najważniejszym obiektem z punktu widzenia tej formy turystyki jest historyczna radiostacja gliwicka, miejsce, w którym nazisci - realizując operację „Himmler” - dokonali 31 sierpnia 1939 słynnej prowokacji, mającej uzasadnić napad na Polskę i rozpętanie II Wojny Światowej. Na terenie Gliwic i powiatu gliwickiego znajduje się także kilkanaście mogił pojedynczych i zbiorowych Powstańców Śląskich oraz żołnierzy zamordowanych w czasie działań II wojny światowej. W miejscowości Dąbrówka znajduje się miejsce pamięci zwane „Śląskim Katyniem” jest to leśna polana, gdzie 26 września 1946 roku dokonano mordu ok. 200 osób, w większości partyzantów działających w Polsce po 1945 roku. Jego okoliczności do dziś są niewyjaśnione.

Znaczący potencjał turystyczno-militarny może posłużyć do stworzenia oferty edukacyjnej dla dwóch grup potencjalnych konsumentów. Radiostację Gliwicką można włączyć w historyczno-militarny szlak o zasięgu krajowym, tematyzowany na wydarzenia drugiej wojny światowej i podjąć jego międzynarodową promocję, skierowaną do zainteresowanych dziejami tego konfliktu zbrojnego. Z kolei mogiły powstańców i miejsca pamięci mogą stać się podstawą do poprowadzenia lokalnej trasy tematycznej.

Turystyka kulinarna

Dziedzictwo kulinarne Górnego Śląska należy do najbogatszych w Polsce. W mikroregionie gliwickim znajduje się kilkanaście restauracji, oferujących w menu szereg potraw kuchni śląskiej. Również na mapie powiatowych eventów na stałe zagościło kilka imprez kulinarnych: Są to m. in. odbywająca się we wrześniu KARTOFLADA - festiwal ziemniaka na zamku w Chudowie, lokalny element festiwalu ŚLĄSKIE SMAKI - prezentacja potraw i wypieków regionalnych w ramach Śląskich Dni Regionu (sierpień) w Wielosiu oraz PIKNIK OGÓRKOWY (sierpień) w Wilczy gdzie odbywa się degustacja różnych potraw z ogórka.

Duży potencjał kulinarny umożliwi stworzenie na terenie Gliwic i okolic karczm z menu opartym na starych recepturach, z regionalnym wystrojem, oraz z obsługą mówiącą gwarą śląską i ubrana w stroje nawiązujące do śląskiego folkloru. Ważnym elementem byłaby również oprawa muzyczna restauracji, którą powinny stanowić nagrania śląskich zespołów folklorystycznych (najlepiej tych aktualnie działających na terenie mikroregionu). Dodatkowym elementem promocyjnym mogłoby być również organizowanie w takich lokalach regularnie lub przynajmniej na zamówienia grupowe występów artystów, reprezentujących gatunek muzyki biesiadnej.

Turystyka hobbystyczna

W Gliwicach oraz na terenie powiatu, co roku odbywa się kilka imprez ściągających pasjonatów różnych dziedzin z całego kraju. Na terenie aeroklubu gliwickiego organizowane są zawody Modeli Szybowców Termicznych (maj) oraz odbywający się w sierpniu Piknik Militarno-Lotniczy, gdzie można zobaczyć m. in akrobacje lotnicze, popisy spadochronowe, a także prezentacje szybowców i balonów. Z kolei na zamku w Chudowie organizowany jest zlot starych samochodów i motocykli (maj) oraz Ogólnopolski zlot pojazdów militarnych (lipiec).

Turystyka religijno-pielgrzymkowa

Gliwice są siedzibą biskupią rzymskokatolickiej diecezji gliwickiej. W ramach jej działalności co roku w Gliwicach odbywa się szereg wydarzeń. Organizowane są m. in. rekolekcje dla różnych środowisk społecznych oraz konferencje naukowe o charakterze teologicznym. Działające przy diecezji Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Diecezji Gliwickiej co roku jest jednym z organizatorów Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Religijnej „Cantate Deo”, podczas którego mają miejsce występy artystów chrześcijańskich z całego kraju. Event przyciąga do miasta kilka tysięcy widzów z obszaru całego regionu i kraju.

W Gliwicach funkcjonują także dwa sanktuaria, gdzie znajdują się słynące łaskami obrazy: Matki Boskiej Kochawińskiej (czczony w diecezji lwowskiej od połowy XVII w. do czasów II wojny światowej) oraz Matki Boskiej Łyseckiej (czczony tu od końca XVIII wieku). Znaczenie sanktuariów ma rangę regionalną, są one celem odwiedzin pielgrzymów będących szczególnie zainteresowanych kultem maryjnym.

Turystyka etniczna

Gliwice i okolice są interesującym celem dwóch niepolskich grup etnicznych: Niemców oraz Żydów. W mikroregionie znajdują się liczne ślady kultury materialnej obu tych grup. Niemcy są szczególnie zainteresowani zwiedzaniem centrum miasta, gdzie znajduje się duża liczba obiektów zbudowanych przez ich przodków. Do najciekawszych zaliczyć należy znajdujący się przy ulicy Zwycięstwa Dom Tekstylny Weichmanna - jeden z najważniejszych obiektów niemieckiego modernizmu na terenie Polski. Obecnie w tym budynku znajduje się siedziba banku. Turyści pochodzenia żydowskiego mogą być szczególnie zainteresowani zwiedzaniem cmentarzy, gdzie mogą zobaczyć groby swoich przodków, a także podziwiać liczne dzieła sztuki sepulkralnej. Szczególnie ciekawym obiektem istotnym dla tej grupy etnicznej będzie zbudowany na początku XX wieku imponujący neogotycki dom przedpogrzebowy według projektu wiedeńskiego architekta Maxa Fleischera. Zważywszy na straty związane z niszczeniem śladów kultury żydowskiej przez nazistów podczas ostatniej wojny, stanowi on bezcenny zabytek kultury żydowskiej. Warto wspomnieć, że cmentarz żydowski przy ul. Poniatowskiego do dnia dzisiejszego pozostaje otwarty dla celów grzebalnych i jest jedną z trzech czynnych żydowskich nekropolii w województwie śląskim. Do cenniejszych i ciekawszych obiektów kultury judaistycznej na Górnym Śląsku należy także cmentarz żydowski w Wielowsi, gdzie zachowało się ok. 250 macew.

Istniejące miejsca, obiekty i pozostałe ślady mogłyby być podstawą do stworzenia wirtualnych tras tematycznych, poświęconych obecności ludności niemieckiej i żydowskiej na terenie Gliwic i całego powiatu. Skupiać się one powinny przede wszystkim na pozostałościach kultury materialnej, przy czym ich punktem centralnym mogłyby stać się wystawy o tematyce etnicznej w jednym z muzeów powiatu.

Turystyka przyrodnicza i edukacyjno-przyrodnicza

Jej miłośników może przyciągnąć do Gliwic m. in. trzecia co do wielkości Palmiarnia Miejska: znajduje się tutaj ok. 6000 okazów roślin rozmieszczonych w czterech pawilonach tematycznych: roślin użytkowych, tropiku, historycznym, sukulentów. Można tam obejrzeć m. in. kanaryjskie palmy daktylowe, palmy podzwrotnikowe, rośliny użytkowe, a także akwaria z żółwiami, gady w terrariach czy egzotyczne papugi i kanarki. Najstarsze okazy roślin liczą ponad 100 lat. Ekspozycja jest stale wzbogacana o szczególnie ciekawe i rzadkie gatunki. W mikroregionie znajduje się także park krajobrazowy „Cysterskie Kompozycje Rud Wielkich” gdzie ochronie podlegają pozostałości naturalnych lasów łągowych i grądowych, typowych dla doliny górnej Odry oraz stawy – tereny łągowe ptaków i siedliska rzadkiej roślinności błotnej i wodnej. Na potencjał przyrodniczy powiatu składają się również trzy rezerваты przyrody („Hubert” w Dąbrówce, „Las Dąbrowa” w Gliwicach i Sośnicowicach, a także „Płużnica” w nadleśnictwie Rudziniec). Ich głównym celem jest ochrona kompleksów leśnych, stanowiących fragment otuliny Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Na terenie powiatowych nadleśnictw odbywa się szeroka edukacja przyrodnicza dzieci i młodzieży. Z myślą o zapotrzebowaniu edukacyjnym wybudowano kilka ścieżek przyrodniczo-leśnych w Gliwicach, Toszku, Rachowicach, Smolnicy oraz Łączy (z wieżą widokową). Powstało również kilka ścieżek dydaktycznych na terenie Knurowa i Gierałtowic. Do najciekawszych należy ścieżka przyrodniczo-leśna "Pożarzysko" w Łączy, przebiegająca przez dawne pożarzysko powstałe na skutek wielkiego pożaru mającego miejsce w tutejszych lasach pod koniec sierpnia 1992 roku. Trasa przebiega obok wieży obserwacyjnej zaopatrzonej w taras widokowy, z którego można oglądać największe pożarzysko w Europie oraz sposób zagospodarowania spalonej powierzchni.

Regionalna turystyka kulturowa

Liczne z wymienionych powyżej obiektów i wydarzeń, znajdujących się lub odbywających na terenie Gliwic i w ich okolicach, mogłyby stać się elementami multitematycznego regionalnego szlaku kulturowego, eksponującego bogatą w wydarzenia historię oraz kulturową różnorodność Śląska. Na pewno w przestrzeni takiego szlaku powinny się znaleźć: zamek w Toszku lub w Gliwicach, jako obiekt reprezentujący piastowską historię tych ziem, oddział Odlewnictwa Artystycznego gliwickiego muzeum, odnosząca się do historii najnowszej Radiostacja Gliwicka, przynajmniej jeden z regularnych eventów kulinarnych (np. w Wielowisi lub Chłudowie) i jeden z żydowskich lub niemieckich cmentarzy położonych na terenie powiatu.